

Johannes Seland:

— Vi vil gjerne irritere

Intervjuer: Andreas Norland

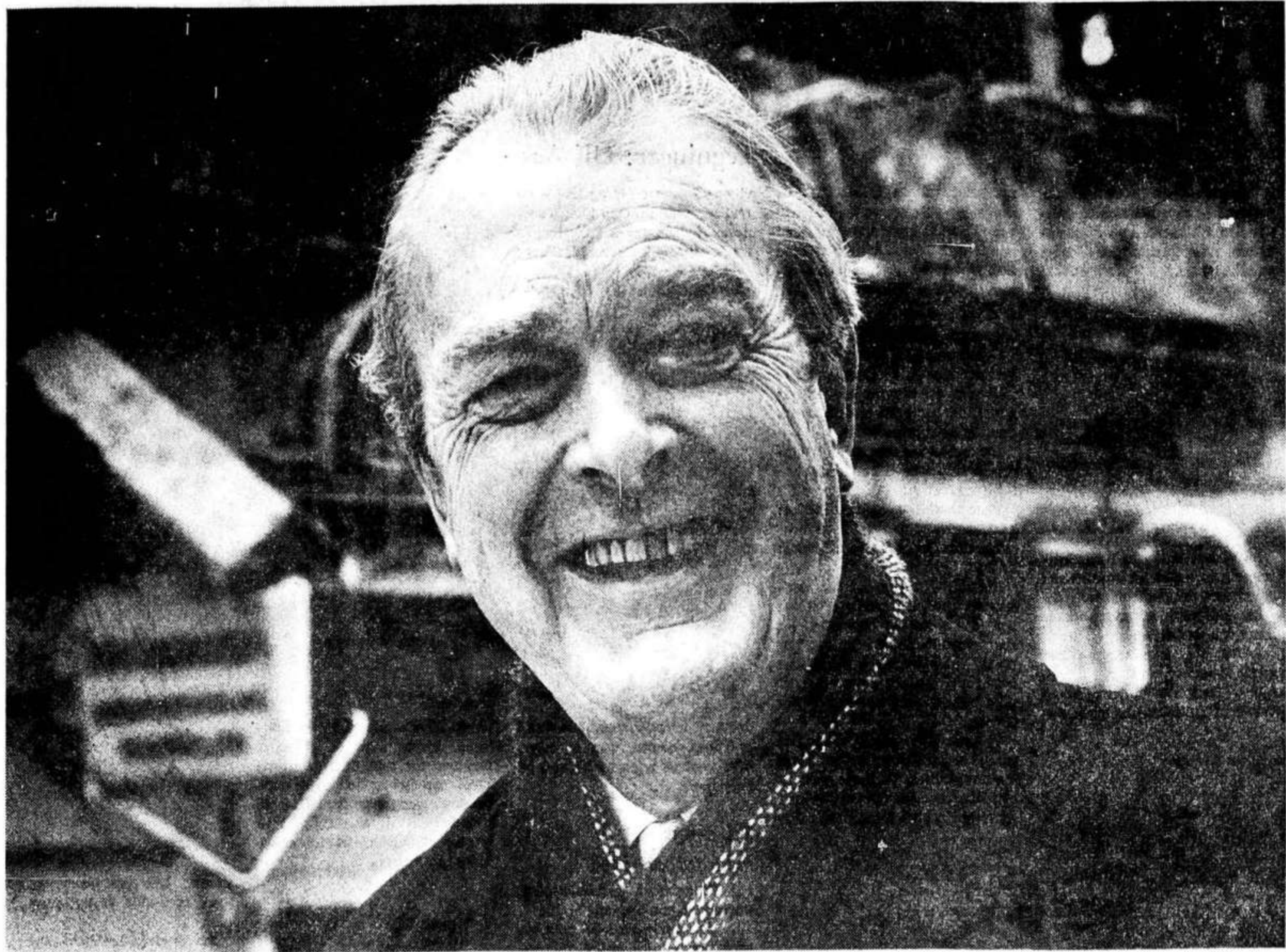

Foto: Jan A. Martinsen

— også med politisk dynamitt

I for seg er det ikke uvanlig at det smeller i Fædrelandsvennen i Kristiansand. Men frem til klokken 0340 natt til søndag den 27. februar har det bare vært brukt politisk dynamitt når avisens ansatte gjorde dette til en eksploderende venstreavis.

Fædrelandsvennens ønske om å gjøre seg gjeldende er nesten like imponerende som avisens vilje til å overleve. To ganger er avishuset på torvet i Kristiansand fjernet fra jordens overflate. Begge ganger fortsatte avisen å utkomme, og utnyttet maksimalt nyhetsmulighetene i de katastrofer som hadde lagt avisens egen bygning i grus. — I 1892 da den gamle bydelen i Kristiansand brant, ble Fædrelandsvennens hus totalskadet, sammen med Vilhelm Kraggs barndoms hove. Men gutta greide å få ut avisen igjen etter to dager, sier redaktør Johannes Seland, — og de levte en knallende god og levende skrevet avis med en beskrivelse av bybrannen som ikke kunne gjøres bedre idag. Historien gjentar seg alltid, men aldri på samme måte . . .

Selv om dynamittkatastrofen omhyggelig fjernet alle Fædrelandsvennens arkiver, og dermed hele avisens lagrede fortid, er Fædrelandsvennen som begrep overhodet ikke eksplosjonskadet. Tvertimot kunne det nesten se ut til at den oppskakende begivenheten natt til søndag også virket oppkvikkende på staben.

Fædrelandsvennen er vant til spetakkel, kanskje først og fremst fordi dette er en ledende venstreavis, med et så stort opplag (33 000) og en så sterk posisjon i sitt distrikt, at det Fædrelandsvennen sier blir lagt merke til. Men i tillegg kommer avisens nesten hundre år gamle tradisjon og renommé for klarhet og uavhengighet. Innen Venstre er det med jevne mellomrom misnøye med Fædrelandsvennen, og strid om den, som om alt annet i dette eiendommelige parti, hvor uenighet tilsynelatende virker mer nær 'ende enn enighet. Det må jo umiddelbart virke som en utfordring på partiet at Fædrelandsvennen tar klart standpunkt i sakene. — Under valgkampen ifjor høst fikk jeg høre at det var

Mandag 28. februar 1972
Nr. 19. — 98. gang
Løstalg 1 kr.

Fædrelandsvennen

Dynamittmennene på frifot — tross jernring rundt KRISTIANSAND

Vi ble SPRENGT i luften

Å nei, vi for-

Mandag morgen utkom Fædrelandsvennen som vanlig, med oppskakende nyheter om seg selv.

venstrefolk som leste Fædrelandsvennen med knyttede never, sier redaktør Seland, med et fredeilig smil.

I pakt med avisens linje har redaktør Seland sørget for å skrive irriterende ting, og innrommer gjerne at han vil irritere: — Hva er en avis? Fædrelandsvennen hører til de norske aviser som har gått markert frem. Det er ikke unikt. Andre har også hatt fremgang. Litt skyldes nok tyngdekraften, men den er bare en del av svaret. Den hjelper lite hvis du ikke lager en levende avis som folk er fortrolige med, som leseren kaller «min avis». En slik tillit må vi vise oss verdig. Vi klarer det ikke alltid, vi er mennesker, når vi svikter kan det ligge i oss selv, og i tidspresset, som ikke gjør det mulig å sove på en beslutning. Journalistens feilvurderinger skyldes ofte tidspress. I rushtiden skriver vi gud-hjelpe meg etter sekundviseren, men forhåpentlig gleder vi våre abonnenter en smule hver dag . . . — Fædrelandsvennen virker jo ganske fredeilig, i hvert fall av utseende . . .

— Vi har jo her en monopolavis, en dominerende avis som så å si må bli en del av landsdelens «establishment». Man ventet at vi skal være den korrekte avis og drive gentlemansjournalistikk. Jeg hadde et engelsk ord på min vegg i sin tid, nu er det brent ned, om at man ikke skulle skrive noe man ikke kunne være beklagelig av. Men dermed er ikke alt sagt. Det hører med til en så dominerende posisjon som Fædrelandsvennens at avisen kan bli for korrekt, for strømlinjet, den

kan bli sterilisert, nesten kastrert, for rund og uten kanter. Dette er en fare jeg for min part alltid har vært litt redd for. Jeg har tenkt på de gamle redaktører og

journalister som ikke var redde for å våge troya.

Jo mere jeg har lest av gamle avisganger jo mere er jeg

blitt overbevist om at de gamle var minst like gode som vi er. Vi har fordelene av en mer avansert teknikk, men jeg spur ofte meg selv: Er vi dyktigere redaktører

og journalister? Det er et åpent spørsmål. Gudhjelpemeg hvor mange gode redaktører og journalister vi har hatt i de siste 150 år, med lang dag og beskjeden gasje, men det var stridsevne, idealisme og kunnskaper i dem. De var ikke redde for å sette en plett på sitt rykte, som Wildenvey sier. Du må av og til ta en uværsvøye, og selv soke den og kjempe deg gjennom den.

— Er det slikt som gir avisen sverp?

— Avisen må aldri få et så korrekt ansikt at den åpenbart mangler tanngard. Den må kunne bite av og til. Noe av dette låper jeg Fædrelandsvennen har representert. Vi har stadig irritert en og annen kategori av våre lesere. Mange er glad i avisen, men ved tid og leilighet blir en abonnent sint. Det går en tid og så går sinnet over.

— En venstreavis vil vel alltid irritere en del i Venstre?

— Venstre er ikke Fædrelandsvennen. Vi har gang på gang vært i opposisjon til Venstre. Vi utgrer

nasjonalt, liberalt og radikalt dagblad, og det har vi tenkt å fortsette å gjøre. Jeg er av og til forbauset når jeg i dagens norske samfunn møter en tendens i retning av at, for all del, vi anerkjenner det frie ord, det må ikke stoppes, men vi skal bremse det litegram, polere det litegram. I enkelte politiske spørsmål har jeg merket at enkelte er grepet av denne giften.

At denne giften finnes merket redaktør Seland under striden mellom Hallesby og Kristian Schjelderup, da Fædrelandsvennen rykket kraftig ut til forsvar for Schjelderups linje.

— I denne striden var pressgrupper ute og gikk, og vi fikk høre at vi skulle være forsiktede. Vi skulle ikke irritere for mye, vi skulle gå litt på lodder med andre ord. Det med å gå slik på tofler er kanskje en del av vårt vesen her i landet. Alle- rede Alexander Kielland skrev jo om den fine flit.

— Jeg ønsker ikke å ha en avis som avspeller slike tendenser, og heller ikke en avis som svinger med Venstres konjunkturer. Uansett hvordan det går med Venstre skal avisen her ha sin egen profil. Stavanger Aftenblad, Bergens Tidende og Dagbladet fortsetter jo i bunn og grunn å beholde sin gamle profil. Dagbladet har alltid irritert mange i Venstre. Det er ikke noe nytt når de gjør det også idag.

For noen år siden kom det beskjed inn i Fædrelandsvennens redaksjon om at nede i vestbyen ventet den siste venstremann. Der sto Bent Rolse- land, som med sitt bekymrede utseende nærmest ble født til å skulle avspille sitt partis stilling. Hans navn blir brukt som betegnelse på den retning i Venstre Fædrelandsvennen som oftest er representativ for. Sorlandets «Roiseland-venstre», som bidrar med enkelte trekk til en parti- profil som stadig forandrer seg. For øyeblikket fremkaller gallup- prosentene og striden om EF-sa- ken stort sett bare bekymrede an- sikter i partiet.

— Blir det noe igjen av Venstre?

— Det er for tidlig å si. Mulig er det jo.

— Hva er det som er skjedd?

— Venstre ble skapt på allian- sen mellom Johan Sverdrups eu- ropæiske orientering og Soren Jaabæks grasrots-bondevenner. Venstre forsto ikke de nye lønns- tagergruppers følelser og tenke-

Helge Sandvig:

En gud i hver krone

Det er en gud i hver krone på undersiden av hver hånd det er en gud i hvert ønske en gave i hver gud.

Det er en stige til hver trone en trone for hver gud det er en stjerne i hvert øye en djevel bak hvert øre.

Det er et smil i hver lukket munn en gud i hver lukket neve under hver fot en sten.

måte da arbeiderbevegelsen marsjerte frem. Vi hadde ingen spesielle klassefordeler å tilby, mens Senterpartiet og Arbeiderpartiet har kunnet appellere til en stands økonomiske egeninteresser, og Kristelig Folkeparti har kunnet tilby en viss kategori av borgerlige velgere åndelige verdier. Risikoen for at Venstre skal forsvinne ligger blant annet i at den ideologiske avstand mellom Høyre og Arbeiderpartiet er sterkt redusert. Mye av Venstres gamle liberale ånd har slått gjennom i disse to partiene.

— Vil vinden snu?

— Det vil ennu ta en tid. Det helt fundamentale spørsmål i norsk politikk nu er jo vårt forhold til Fellesmarkedet og Europa. Jeg regner meg som européer og er ikke redd for EF, men striden har splittet det lille norske Venstre til bunns idag. Vi hadde også en krise i partiet da Venstre var med i koalisjonsregjeringen. Selv lengter jeg på ingen måte etter å se en ny koalisjon av de samme fire borgerlige partier. Det er flaut hvor småt de tenkte. Jeg tar hatten av for en statsminister som Bratteli, han har karakter og en fasthet som vi bare kan bøye oss i den dypeste respekt for. Skal noe norsk parti tas seriøst idag, kommer vi ikke forbi Arbeiderpartiet, som både akbrever respekt og tillit.

De rok jo uklar med LO for noen år siden?

— Det skyldtes en tabbe fra LOs side. Jeg eksploderte i Fjernsynet over måten de håndterte en streikesituasjon her nede på. Selv har jeg aldri følt meg som LO-fjendelig, tvertimot, jeg er organisasjonsvennlig. Hvordan skulle vi få orden i et samfunn som vårt uten LO?

Den snart 60 år gamle Johannes Seland har vært avismann nesten hele sitt liv. Hans far var redaktør i Flekkefjord, og selv begynte han i avisen Vest-Agder i Farsund i 1934. Der traff han Macody Lund. Ifjor høst kom Seland bok om denne geniale original, som gjorde varig inntrykk: — Han var 70 år da jeg traff ham, og jeg var jo bare en unggutt, men vi ble venner nesten momentant. Han var usedvanlig eksplosiv og tas jo ofte som en sinnatagg, han hadde en utskjeltingsevne som var ganske usannsynlig, men Macody Lund var uhyre kunnskapsrik og begavet. Han plugget meg full av vyer, kunnskaper og synspunkter. Mye lærte jeg også av gamle skipsreder Mosvold. Når jeg manglet stoff til avisen, ringte jeg ofte til Mosvold og sa, du, jeg har ingenting å skrive om. Kom ut, sa Mosvold, vi må skrive noe om skipsfart. En gang jeg satt derute, smalt riks- telefonene inn fra hele Europa, København, Rotterdam, London, mens Mosvold snakket med meg, en liten småbyredaktør. Så sa jeg, jeg forstår ikke hvordan du får tid. — Det er et spørsmål om å ta seg tid, sa Mosvold.

Jeg begynner å bli så gammel at jeg husker en generasjon som kunne ta seg tid, til en passiar midt i all business. Når jeg kommer hjem fra avisen, kutter jeg kontoret ut. Er det noe morsomt snakker jeg om det, men er det noe dritt ser jeg ingen grunn til å dra det hjem. Det å ta avisen med hjem og hive problemene i fanget på kona er tolv.

Johannes Seland, som var i London fra 1942 og fulgte invasjonen i Normandie, hadde sett rykende ruiner av sprengte hus for, da han søndag formiddag sto ved de svertelede restene av Fædrelandsvennens hus i Kristiansand. Da var hans medarbeidere i full gang med å reorganisere avisen for å få den ut. — Du kan bli motløs når et slikt sjokk kommer, men så tvinger nødvendigheten deg til å gjøre noe. Selv var jeg bortreist og de andre i avisen hadde mott utfordringen. Vi vil ha ut en avis imorgen, hvordan i herrens navn skal vi få det til . . .

«Vi ble sprengt i luften» var den triumferende overskriften da Fædrelandsvennen kom ut et hektisk døgn senere. Kanskje fordi Fædrelandsvennen har vennet seg til å irritere, oppfattet redaktør Seland sabotasjen som en politisk aksjon.

Men det er allerede klart at uansett hva motivet kan ha vært, er det ikke skjedd en eneste forandring i Fædrelandsvennens profil. Det skal mere enn dynamitt til for å fjerne den.

Eller, som Macody Lund sa til Seland: — Det nytter ikke å skjelle deg ut. Det er bare å kaste perler for svin —